C/2024/6018

23.10.2024.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Aprūpētāji

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2024/6018)

Ziņotājs: **Pietro Vittorio BARBIERI**

Padomnieks(-ce)	*Carlo GIACOBINI*, ziņotājam
Pilnsapulces lēmums	24.1.2023.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	25.6.2024.
Pieņemts plenārsesijā	10.7.2024.
Plenārsesija Nr.	589
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	186/1/3

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK):

1.2. norāda ([1]), ka Eiropas Aprūpes stratēģijā nav pietiekami tālejošu pasākumu, kas ļautu atbalstīt neformālo aprūpētāju stāvokli, un norāda, ka Direktīva (ES) 2019/1158 ([2]) saskaņā ar tās juridisko pamatu attiecas tikai uz personām, kuras ir darba tiesiskajās attiecībās; aicina Komisiju izvirzīt neformālo aprūpētāju jautājumu politiskās darba kārtības augšgalā un izveidot paraugprakses apmaiņas platformu nolūkā palīdzēt dalībvalstīm ieviest praktiski izmantojamus risinājumus, lai novērstu pašreizējos trūkumus attiecībā uz neformālajiem aprūpētājiem; aicina dalībvalstis īstenot ieteikumus, kas sniegti Padomes Ieteikumā par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei, veicot atbilstīgas darbības, lai pieņemtu rīcībpolitikas un pasākumus ar mērķi atbalstīt neformālo aprūpētāju stāvokli;

1.3. atzīmē, ka neformālo aprūpētāju dzīves apstākļus bieži negatīvi ietekmē fiziska un garīga pārslodze, marginalizācija un izolētība, un aicina dalībvalstu politikā veicināt kopienā balstītu un kvalitatīvu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu plašu piedāvājumu;

1.4. atzīmē, ka neformālā ģimenes aprūpe bieži vien ir piespiedu izvēle, ko liek izdarīt atbilstošu pakalpojumu un atbalsta trūkums, un aicina garantēt pašnoteikšanās iespēju un izvēles brīvību, ieviešot atbilstošu politiku, aizsardzību, pasākumus un pakalpojumus;

([1]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "To ģimenes locekļu loma, kuri aprūpē cilvēkus ar invaliditāti un vecus cilvēkus: šādas aprūpes kāpinājums pandēmijas laikā" (OV C 75, 28.2.2023., 75. lpp.).

([2]) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1158 (2019. gada 20. jūnijs) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES (OV L 188, 12.7.2019., 79. lpp.).

1.5. tā kā neformālās aprūpes pakalpojumu, it īpaši ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniedzēju izdegšanas un fiziskas un garīgas pārslodzes risks ir īpaši augsts, uzsver, ka dalībvalstīm ir steidzami jāievieš politika, kas garantētu atelpas brīža pakalpojumu un risinājumu plašu pieejamību neformālo aprūpētāju atbalstam un aizsardzībai (profilaktiskā medicīna un atelpas brīža aprūpe);

1.6. atzīmē, ka neformālajā ģimenes aprūpē pastāv arī ievērojama dzimumu nevienlīdzība, un aicina šo nevienlīdzību mazināt ([3]), tostarp stiprinot un paplašinot Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Direktīvā (ES) 2019/1158 un Eiropas Aprūpes stratēģijā jau iekļauto norāžu īstenošanu;

1.7. uzsver, ka neformāla ģimenes aprūpe ir cēlonis iesaistīto cilvēku un viņu ģimeņu materiālajai un nemateriālajai nabadzībai, un prasa dalībvalstu politikā paredzēt pasākumus, kas ļautu šīs sekas ierobežot un novērst, tostarp apsverot iespēju ieviest atbilstošus ekonomiskus pārvedumus;

1.8. prasa dalībvalstīm lielāku uzmanību pievērst informētības palielināšanas pasākumiem, lai veicinātu un atvieglotu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu un atbalsta izmantošanu cilvēkiem, kuriem nepieciešama ilgtermiņa aprūpe, viņu ģimenēm, ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniedzējiem un neformālajiem aprūpētājiem, tostarp reģionālajā un vietējā līmenī, kā noteikts Ieteikumā 2022/C 476/01 ([4]);

1.9. uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai neformālie aprūpētāji var saglabāt savu ierasto nodarbinātību un atalgojumu, un aicina vēl vairāk stiprināt un paplašināt Direktīvā 1158/2019 paredzētos darba elastības veidus;

1.10. atzīmē, ka bieži vien, kad neformālā ģimenes aprūpētāja pienākumi beidzas, attiecīgajai personai nav iespējas atrast jaunu darbu vai atgriezties iepriekšējā darbā, un prasa dalībvalstu nodarbinātības politikā ieviest stimulus, garantijas un risinājumus, kas nodrošinātu šiem iedzīvotājiem iespēju atgriezties apmaksātā darbā un izmantot iegūto pieredzi;

1.11. uzskata: lai uzraudzītu noteikumu un regulējuma ietekmi, ļoti svarīgi ir iegūt kvalitatīvus un kvantitatīvus datus, kas raksturo neformālo aprūpētāju faktiskos dzīves apstākļus; šajā sakarā aicina pieņemt turpmākas pētniecības stratēģijas, it īpaši sadarbojoties ar Eurofound un iesaistot arī ieinteresētās personas;

1.12. prasa ģimenes aprūpētājus iekļaut Starptautiskās Aprūpes dienas svinībās, lai viņi tiktu atzīti ES aprūpes sistēmā.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. Vienā no iepriekšējiem atzinumiem ([5]) EESK iezīmēja šīs parādības konteksta pamatelementus un iekļāva arī konstatējumus un analīzi par neformālo aprūpi.

2.2. Sociālās aizsardzības komiteja (*SPC*) un Eiropas Komisija (EMPL ĢD) publicēja ziņojumu "*2021 Long-Term Care Report - Trends, challenges and opportunities in an ageing society*" (2021. gada ziņojums par ilgtermiņa aprūpi "Tendences, problēmas un iespējas novecojošā sabiedrībā"), kurā sniegta papildu kopaina par šo parādību ar daudziem noderīgiem elementiem, kas raksturo neformālās aprūpes ietekmi.

2.3. It īpaši ziņojumā "*Long-Term Care Report*" ir norādīts uz negatīvu ietekmi uz to cilvēku ienākumiem un pensijām, kas neformāli aprūpē gados vecus ģimenes locekļus vai personas ar invaliditāti, kurām ir nepieciešams intensīvs atbalsts, un tas noved pie nabadzības.

([3]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Dzimumu līdztiesības stratēģija" (OV C 364, 28.10.2020., 77. lpp.).

([4]) Padomes Ieteikums (2022. gada 8. decembris) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei (OV C 476, 15.12.2022., 1. lpp.)

([5]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "To ģimenes locekļu loma, kuri aprūpē cilvēkus ar invaliditāti un vecus cilvēkus: šādas aprūpes kāpinājums pandēmijas laikā" (OV C 75, 28.2.2023., 75. lpp.).

2.4. Ar Direktīvu (ES) 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem tika paplašinātas aprūpētāju tiesības, paredzot viņiem elastīgu atvaļinājumu un atvieglotus darba nosacījumus, lai aprūpētu ģimenes locekļus, kuriem nepieciešama aprūpe. Paredzēti pasākumi privātās un darba dzīves saskaņošanai, veicināta dzimumu līdztiesība darbavietā, rosinot vienlīdzīgāku ģimenes pienākumu sadalījumu starp vīriešiem un sievietēm. Visbeidzot, ar to tika ieviesti papildu aizsardzības pasākumi pret vecāku un aprūpētāju diskriminēšanu darbavietā, aizliedzot nelabvēlīgu attieksmi ģimenes apstākļu vai aprūpes vajadzību dēļ.

2.5. Direktīva (ES) 2019/1158, kas oficiāli transponēta gandrīz visās ES valstīs, neattiecas uz neformālajiem aprūpētājiem, kuri nestrādā citā darbā vai ir atteikušies no tā, lai veiktu un pildītu savus neformālās aprūpes pienākumus un funkcijas.

2.6. Eiropas Aprūpes stratēģijā ([6]) ir noteikti galvenie mērķi aprūpes uzlabošanai, tostarp pieejamība, kvalitāte, ilgtspēja, inovācija un sociālā iekļaušana. Lai sasniegtu stratēģijas mērķus, ir paredzēti pasākumi un darbības, kas var ietvert paraugprakses popularizēšanu, finansiālu atbalstu palīdzības programmām, tehnoloģisko inovāciju aprūpē un sadarbību starp dalībvalstīm.

2.7. Eiropas Aprūpes stratēģijā dalībvalstis tiek aicinātas "izstrādāt atbalsta pasākumus neformālajiem aprūpētājiem, piemēram, konsultācijas, psiholoģisko atbalstu, aprūpi un/vai atbilstošu finansiālu atbalstu, kas nekavē dalību darba tirgū, kā arī politiku neformālās aprūpes formalizēšanai". Padomes Ieteikums (2022. gada 8. decembris) ([7]) ir par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei. Ieteikums attiecas "uz visiem cilvēkiem, kuriem vajadzīga ilgtermiņa aprūpe, kā arī visiem formāliem un neformāliem aprūpētājiem. Tā attiecas uz ilgtermiņa aprūpi, ko sniedz visās aprūpes vidēs".

2.8. Ieteikumā ir definēta neformālā aprūpe: ilgtermiņa aprūpe, ko sniedz neformāls aprūpētājs, proti, persona, kura atrodas tās personas sociālajā vidē, kurai nepieciešama aprūpe, tostarp partneris, bērns, vecāks vai cita persona, kas nav pieņemta darbā kā profesionāls ilgtermiņa aprūpes darbinieks.

2.9. *Ieteikuma 2022/C 476/01:*

2.9.1. 9. punktā "[d]alībvalstīm tiek ieteikts izveidot skaidras procedūras, kā identificēt neformālos aprūpētājus un palīdzēt viņiem sniegt aprūpi:

a) veicinot viņu sadarbību ar ilgtermiņa aprūpes darbiniekiem;

b) palīdzot viņiem piekļūt nepieciešamajai apmācībai, tostarp par arodveselību un drošību, konsultācijām, veselības aprūpi, psiholoģisko atbalstu un atkārtotu aprūpi, kā arī palīdzot viņiem līdzsvarot darba un aprūpes pienākumus;

c) sniedzot viņiem piekļuvi sociālajai aizsardzībai un/vai pienācīgam finansiālajam atbalstam, vienlaikus nodrošinot, ka šādi atbalsta pasākumi nekavē dalību darba tirgū";

2.9.2. 10. punkta g) apakšpunktā paredzēts "veikt pasākumus, lai palielinātu informētību, veicinātu un atvieglotu pieejamo ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu un atbalsta izmantošanu tiem cilvēkiem, kuriem vajadzīga ilgtermiņa aprūpe, viņu ģimenēm, ilgtermiņa aprūpes darbiniekiem un neformālajiem aprūpētājiem, tostarp reģionālā un vietējā līmenī";

2.10. *Eiropas Parlaments 2022. gada 5. jūlija rezolūcijas par virzību uz kopīgu Eiropas rīcību aprūpes jomā* ([8]):

2.10.1. 72. punktā "mudina Komisiju iesniegt Parlamentam un Padomei Eiropas aprūpētāju programmu un kā daļu no tās — Eiropas neoficiālo aprūpētāju programmu ar pasākumu kopumu ES līmenī neoficiālās aprūpes jomā; gadījumos, kad kompetence ir valsts līmenī, aicina dalībvalstis atbalstīt šo Eiropas stratēģiju ar vērienīgām un koordinētām darbībām un valsts programmām, lai noteiktu, atzītu un ņemtu vērā dažādus neoficiālās aprūpes veidus, ko sniedz Eiropā, un noteiktu dažādu aprūpētāju grupu, tostarp gados jaunu aprūpētāju un migrējošu aprūpētāju, atšķirīgās vajadzības nolūkā atvieglot nodarbinātības deklarēšanu un nodrošināt apdrošināšanas un sociālās aizsardzības segumu neatkarīgi no viņu atšķirīgās dzīvesvietas vai administratīvās situācijas un statusa";

([6]) COM(2022) 440 final.

([7]) Padomes Ieteikums (2022. gada 8. decembris) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei (OV C 476, 15.12.2022., 1. lpp.), turpmāk – "Ieteikums".

([8]) Eiropas Parlamenta 2022. gada 5. jūlija rezolūcija par virzību uz kopīgu Eiropas rīcību aprūpes jomā (OV C 47, 7.2.2023., 30. lpp.).

2.10.2. 73. punktā “aicina dalībvalstis apsvērt neoficiālās aprūpes un dažādu finansiālā atbalsta iespēju formalizēšanu, pamatojoties uz to atšķirīgajām vajadzībām un realitāti, lai aprūpētājiem garantētu labus tiesību, finansiālā atbalsta un sociālās aizsardzības standartus”.

3. **Atzinuma konteksts, tostarp saistībā ar ierosināto tiesību akta priekšlikumu**

3.1. Komisijas paziņojumā par Eiropas Aprūpes stratēģiju ir uzsvērts ([9]), ka investīcijas formālajā aprūpē palīdzētu nodrošināt neformālās aprūpes pārtapšanu no nepieciešamības par brīvprātīgu izvēli. Rūpēm par vistuvākajiem cilvēkiem piemīt augsta sabiedriska un ekonomiska vērtība. Turklāt paziņojumā ir norādīts, ka cilvēkiem, kam ir aprūpes pienākumi, būtu jāļauj pašiem lemt par to, kādā mērā tie vēlas apvienot aprūpi ar algotu darbu. Tāpēc viņiem vajadzētu būt pieejamiem pakalpojumiem, kas ļautu saskaņot aprūpes pienākumus ar profesionālo dzīvi un saņemt atbalstu un palīdzību (profilakse, skrīnings) atbilstoši savai dzīves situācijai.

3.2. Eiropas Parlaments 2022. gada 5. jūlija rezolūcijas D. apsvērumā norādīts, ka “80 % no visas ilgtermiņa aprūpes Eiropā sniedz neoficiāli aprūpētāji, galvenokārt sievietes, kurām nav taisnīgu darba apstākļu, kuras lielākoties nesaņem atalgojumu un/vai kurām nav pienācīga sociālā atbalsta, kas padara aprūpi par ārkārtīgi dzimtiskotu jautājumu; (..) neoficiālās aprūpes nodrošināšana ir saistīta ar tādu tiesību trūkumu kā slimības atvaļinājums un ikgadējais atvaļinājums, kā arī maternitātes, paternitātes un vecāku atvaļinājums, nodarbinātības līmeņa pazemināšanās, nabadzības un sociālās atstumtības līmeņa paaugstināšanās, garīgās veselības pasliktināšanās un sociālās izolētības un vientulības palielināšanās, kas negatīvi ietekmē fizisko un garīgo veselību, labklājību un sociālo iekļaušanu; (..) sieviešu ieguldījums neapmaksātā aprūpes darbā katru gadu pasaules ekonomikai nodrošina 11 triljonus USD, kas atbilst 9 % no pasaules IKP”.

3.3. Ieteikuma 2022/C 476/01 11. apsvērumā ir atgādināts, ka “neformālo aprūpētāju sniegto ilgtermiņa aprūpes stundu vērtība (..) saskaņā ar aplēsēm ir aptuveni 2,5 % no Savienības IKP”. 12. apsvērumā ir secināts, ka “[p]aļaušanās lielā mērā uz neformālo aprūpi nebūs ilgtspējīga, un paredzams, ka palielināsies formālās aprūpes vajadzības un spiediens uz valsts budžetu”.

3.4. Ieteikuma 2022/C 476/01 20. apsvērumā ir apgalvots, ka “[n]eformālā aprūpe ir bijusi būtiska ilgtermiņa aprūpes nodrošināšanā, jo neformālie aprūpētāji, galvenokārt sievietes, parasti veic lielāko daļu aprūpes, bieži tāpēc, ka nav piekļuves cenas ziņā pieejamai formālajai ilgtermiņa aprūpei”.

3.5. No otras puses, daudzi cilvēki izvēlas sniegt vai saņemt neformālu aprūpi pēc personīgas izvēles. Tomēr neformālās aprūpes sniegšana var negatīvi ietekmēt aprūpētāju fizisko un garīgo veselību un labbūtību un ir būtisks šķērslis nodarbinātībai, it īpaši sievietēm. Tam ir tūlītēja ietekme uz viņu pašreizējiem ienākumiem, un tas ietekmē viņu ienākumus vecumdienās, jo samazinās pensijas tiesību uzkrājumi, kas var vēl vairāk skart aprūpētājus, kuru pienākumos ietilpst arī bērnu un vecāku aprūpes pienākumi.

3.6. Eiropas Aprūpes stratēģijā ir uzsvērts, ka aprūpes sniegšana būtiski ietekmē neformālos aprūpētājus, tajā skaitā negatīvi ietekmē to pašreizējos un nākotnes ienākumus, un garīgo veselību. Stratēģijā norādīts: “Aprūpi sniedz galvenokārt sievietes, tāpēc viņām bieži ir jāpielāgo savs darba modelis aprūpes pienākumiem, arī izšķiroties par nodarbinātības pārtraukumu, nepilna laika darbu vai darba tirgus pilnīgu un priekšlaicīgu atstāšanu. Vientuļie vecāki — un lielākoties tās ir sievietes — šādos gadījumos nonāk īpaši sarežģītā situācijā. Reizēm tiem ir jātiek galā ar dubultu slogu, vienlaikus rūpējoties par bērniem un citiem aprūpējamiem ģimenes locekļiem. P irms pandēmijas – 2019. gadā – aptuveni trešdaļa (32,6 %) sieviešu vecumā no 25 līdz 49 gadiem ārpus darbaspēka norādīja, ka aprūpes pienākumi bijis galvenais iemesls, kāpēc viņas nav meklējušas darbu, salīdzinot ar 7,6 % neaktīvo vīriešu”.

4. **Vispārīgas piezīmes**

Eiropas Aprūpes stratēģijā:

4.1. paredzēts paplašināt iespējas visām ieinteresētajām personām dalīties savā pieredzē un mācīties citai no citas, izmantojot savstarpējas mācīšanās programmas par visiem aprūpes aspektiem;

4.2. dalībvalstis tiek aicinātas radīt apstākļus, lai aprūpes pakalpojumu sniedzēji, arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas un sociālās ekonomikas dalībnieki, varētu aktīvi piedalīties kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu izstrādē un īstenošanā un darba nosacījumu uzlabošanā nozarē, un atbalstīt reģionālo un vietējo pašvaldību centienus ieguldīt aprūpes pakalpojumos;

([9]) 3.2. punktā.

4.3. tāpat kā Direktīvā (ES) 2019/1158 nav nepārprotami aplūkota to neformālo aprūpētāju situācija, kuri neveic nekādu citu profesionālo darbību vai ir atteikušies no tās neformālas aprūpes veikšanai, un nav noteikti pasākumi viņu statusa atbalstam.

EESK:

4.4. norāda, ka starp Eiropas stratēģiju, tās īstenošanu un reālo situāciju uz vietas pastāv dziļa plaisa, ko akūti izjūt pilsoniskās sabiedrības organizācijas, veselības aprūpes speciālisti un aprūpes saņēmēji. EESK arī norāda uz atšķirībām Direktīvas 1158/2019 piemērošanā dalībvalstīs;

4.5. pauž nožēlu, ka tiek pārkāptas tiesības, it īpaši attiecībā uz finanšu tiesībām un tiesībām uz informāciju par pieejamām programmām, un ka piekļuve atbalstiem ir sarežģīta un bieži vien saistīta ar pārmērīgu un sarežģītu birokrātisko slogu un informācijas trūkumu;

4.6. norāda, ka ir jāpievēršas sociālās pārstāvības jautājumam, ja mērķis ir panākt atbilstošu un ilgtspējīgu risinājumu ieviešanu;

4.7. atkārtoti uzsver nepieciešamību padziļināt zināšanas, izmantojot jaunākos ad hoc pētījumus un statistiku. Šajā sakarā lietderīgi varētu būt sadarboties ar Eurofound vai pat kopīgi veikt kādu no nākamajiem pētījumiem;

4.8. mudina uz sociālo dialogu nozaru un uzņēmumu līmenī, lai panāktu progresu attiecībā uz darba organizāciju, kas ļautu neformālajiem aprūpētājiem labāk saskaņot aprūpes pienākumus un profesionālo dzīvi. Runa ir nevis par to, ka darba devējam jāfinansē aprūpes funkcija, bet gan par tās atvieglošanu ar darba organizācijas palīdzību;

4.9. vēlas lielāku uzsvaru likt uz cilvēku pašnoteikšanos, izvēloties būt par neformālās aprūpes sniedzējiem, un tikpat lielā mērā uz aprūpes saņēmēja pašnoteikšanos, izvēloties un pieņemot savus neformālos aprūpētājus. Jānorāda, ka svarīgi ir garantēt ģimenes locekļiem priekšnosacījumus brīvi izvēlēties, vai viņi vēlas palikt mājās kā aprūpētāji;

4.10. uzskata, ka Aprūpes stratēģijas īstenošana būtu jāpapildina ar stabilu, cenas ziņā pieņemamu un pieejamu sociālās/institucionālās palīdzības sistēmu izveidi. Tāpēc ir vajadzīgas strukturālas investīcijas kvalitatīvos sabiedriskos pakalpojumos, lai atbalstītu tos, kam nepieciešama aprūpe, un viņu ģimenes locekļus, kas ir neformālie aprūpētāji. EESK norāda, ka, piemēram, Sociālo darba devēju, Eiropas Pašvaldību un reģionu padomes (*CEMR*) un Eiropas Sabiedrisko pakalpojumu arodbiedrību federācijas (*EPSU*) kopīgajā deklarācijā par ES ekonomikas pārvaldības pārskatīšanu ([10]) ir paustas bažas par ES Padomes pilnvarām risināt sarunas par ES ekonomikas pārvaldības noteikumu pārskatīšanu un deklarēts, ka ES ekonomikas pārvaldības noteikumi nedrīkst kavēt dalībvalstu iespējamos centienus ieguldīt sociālajos pakalpojumos savu iedzīvotāju labbūtībai ([11]); EESK ir aicinājusi abus likumdevējus pirms jaunās regulas pieņemšanas plašāk un padziļināti pārbaudīt parāda atmaksājamības analīzes metodiku, lai izvairītos no negribētām automātiskām sekām, ko radītu jauna taupības politika, it īpaši ņemot vērā iespējami plānoto pasākumu sociālo ietekmi ([12]);

4.11. norāda uz faktu, ka darba ņēmēji, kas vienlaikus ir neformāli aprūpētāji, bieži vien nevar turpināt regulāru un ilgstošu nodarbinātību un viņu karjeras attīstības trūkums ir nevienlīdzības cēlonis, kas negatīvi ietekmē to mājsaimniecību pirktspēju, kuras paļaujas uz neformālu palīdzību, un izraisa materiālu un nemateriālu nabadzību. Tāpēc no ekonomiskā viedokļa tas ir vispārējs zaudējums, jo saistīts ar:

— kvalificēta darbaspēka zaudēšanu (nepietiekama nodarbinātība aprūpes nozarē);

([10]) https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/EU_Economic_Governance_review_EPSU_CEMR_Social_Employers_Joint_Statement.pdf.

([11]) ES ekonomikas pārvaldības pārskatīšana – Eiropas Sabiedrisko pakalpojumu arodbiedrību federācijas (*EPSU*), Eiropas Pašvaldību un reģionu padomes (*CEMR*) un Sociālo darba devēju kopīgā deklarācija.

([12]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97", "Priekšlikums Padomes regulai, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu" un "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām" (OV C, C/2023/880, 8.12.2023).

— zaudētām investīcijām to darba ņēmēju apmācībā, kas atstāj darbu (pēc izvēles vai pienākuma dēļ);

— algota darba īpatsvara zaudējumiem tādos sektoros kā aprūpe un atbalsts cilvēkiem ar ierobežotu autonomiju;

4.12. uzskata, ka ir jāaktivizē veidi, kā aizstāvēt tiesības uz atelpas brīdi visiem. Pēdējo divdesmit gadu laikā formālās aprūpes sniedzēji ir kļuvuši arvien redzamāki sociālo sistēmu organizēšanas dalībnieki, un nepieciešamībai viņus atbalstīt tagad ir jākļūst par politiskās darba kārtības prioritāti. Paredzamā mūža ilguma pieaugums, pāreja uz aprūpi mājās, iekļaujošāki atbalsta veidi ir tikai dažas no pārmaiņām, kas Eiropas Savienībā skar miljoniem cilvēku, kuri ikdienā sniedz cilvēkiem aprūpes pakalpojumus. Tas ir politisks un sabiedrības veselības jautājums, kam jāievirza mazāk aizsargāto personu aprūpes stratēģijas ilgtspējīgā līdzsvarā starp sabiedrības solidaritāti un savstarpējo atbalstu ģimenē;

4.13. uzskata, ka ES sociālās politikas ietvaros ir jāīsteno visaptverošs atbalsts cilvēkiem un ir jāveicina valstu sociālās politikas reformas.

5. **Ceļā uz neformālās ģimenes aprūpes atbalsta politiku**

5.1. EESK aicina dalībvalstis īstenot Padomes Ieteikumu par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei, veicot atbilstīgas darbības, lai pieņemtu rīcībpolitikas un pasākumus nolūkā atbalstīt neformālo aprūpētāju stāvokli; EESK pieņem zināšanai ES ģimenes aprūpētāju apvienību prasību – it īpaši ņemot vērā EESK rīkoto uzklausīšanu 2024. gada martā – paplašināt Eiropas Aprūpes stratēģijas darbības jomu ar mērķi:

5.1.1. palielināt formālo atbalstu, nodrošinot un paplašinot pakalpojumu klāstu neformāliem aprūpētājiem, lai apmierinātu viņu vajadzības ar ierosināto Eiropas Aprūpes garantiju ([13]) un stiprinātu jau spēkā esošos noteikumus;

5.1.2. nodrošināt ar šo Garantiju pastāvīgu piekļuvi aprūpes pakalpojumiem, jo tas palīdzētu mazināt atšķirības Eiropā un dalībvalstu iekšienē šo pakalpojumu pieejamības un cenu pieņemamības ziņā;

5.1.3. stiprināt aprūpes pakalpojumu pieejamību un piekļūstamību, veicinot trešo valstu aprūpes speciālistu ienākšanu tirgū un pārvietošanos; EESK ierosina koncentrēties uz visiem veselības aprūpes darbiniekiem Eiropā neatkarīgi no viņu migrācijas un uzturēšanās statusa;

5.1.4. konsolidēt plašu augstas kvalitātes ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu klāstu, īstenojot pasākumus formālo un neformālo aprūpētāju apmācībai un kvalifikācijas celšanai;

5.1.5. garantēt atelpas brīža un pagaidu uzturēšanās pakalpojumus, profilakses un veselības uzraudzības pakalpojumus, tostarp neformālus, it īpaši cilvēkiem ilgtermiņa aprūpes situācijās, arī nolūkā novērst izdegšanu, fizisku un garīgu pārslodzi un vardarbību;

5.1.6. garantēt teritoriāli izvērstus neatliekamās palīdzības pakalpojumus, kurus var izmantot aprūpes un veselības ārkārtas situācijās;

5.1.7. garantēt cilvēkiem pašnoteikšanās tiesības attiecībā uz izvēli būt par neformāliem aprūpētājiem, novēršot būtiskos iemeslus, kas ietekmē viņu lēmumus šajā jomā;

5.1.8. novērst nabadzības un materiālās un nemateriālās nenodrošinātības riskus, tostarp ar attiecīgiem finanšu atbalstiem, it īpaši ilgtermiņa aprūpes situācijās un gadījumos, kad tiek atteikts vai zaudēts regulāri apmaksāts darbs;

([13]) OV C 140, 21.4.2023., 39. lpp. un OV C 486, 21.12.2022., 37. lpp.

5.1.9. veikt pasākumus, lai saglabātu un kompensētu mājsaimniecību un personīgo ienākumu līmeni attiecībā pret citām pabalstu un sociālā nodrošinājuma sistēmām;

5.1.10. paredzēt pasākumus un atbalstus, kas ļautu neformālajiem aprūpētājiem atgriezties algotā darbā, ja cilvēki ir pametuši savu darbu, lai pievērstos aprūpei; strādāt pie viņu karjeras attīstības atsākšanas, profesionālās reintegrācijas un saikņu uzturēšanas ar darba pasauli;

5.1.11. novērst – tostarp stiprinot un paplašinot Direktīvas (ES) 2019/1158 īstenošanu – dzimumu nevienlīdzību starp neformālajiem aprūpētājiem, kuri ir darba tiesiskajās attiecībās;

5.1.12. radīt stimulus aprūpes un veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanai mājās, lai novērstu segregācijas un izolācijas risku, kā arī lai varētu uzraudzīt situācijas, kurās var būt izdegšanas vai vardarbības risks;

5.1.13. uzraudzīt ES līmenī neformālās aprūpes parādību un novērtēt to pasākumu rezultātus, kas ieviesti Aprūpes stratēģijas izpētes un uzraudzības mehānismu ietvaros;

5.1.14. veicināt teleaprūpes, saziņas un mājas atbalsta tehnoloģiju rentablu un plašu ieviešanu, neatsakoties no cilvēku sniegtā atbalsta;

5.1.15. iekļaut ģimenes aprūpētājus Starptautiskās Aprūpes dienas svinībās, lai viņi tiktu atzīti ES Aprūpes sistēmā.

Briselē, 2024. gada 10. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE